

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

ประชาธิปไตยตามบริบทสังคมไทย
Democracy in the context of Thai society

จัดทำโดย พลตำรวจตรี จตุรงค์ ภูมรินทร์
รหัส 600506

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๕
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ประชาธิปไตยตามบริบทสังคมไทย

พลตำรวจตรี จตุรงค์ ภูมรินทร์*

บทคัดย่อ

บทคัดย่อ

การปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น เป็นระบบการปกครองที่มีต้นกำเนิดมาจากสังคมของชาวตะวันตก และมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง จนเป็นที่นิยมแพร่หลายไปทั่วโลก ซึ่งประเทศไทยก็เป็นประเทศหนึ่งที่ได้รับเอาการปกครองแบบนี้เข้ามาใช้ในประเทศด้วยการปฏิบัติเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี พ.ศ.2475 แต่เนื่องจากแนวคิดประชาธิปไตยเป็นระบบการปกครองที่มีพัฒนาการมาจากสังคมตะวันตก เมื่อนำมาใช้กับสังคมไทยที่มีบริบททางสังคมค่อนข้างแตกต่างจากสังคมตะวันตกพอสมควรจึงทำให้เกิดปัญหาของการปกครองแบบประชาธิปไตยในประเทศไทยอยู่หลายกรณี ซึ่งการแก้ปัญหาดังกล่าวก็ต้องนำเอาแนวคิดพื้นฐานของบริบทสังคมไทยมาช่วยในการปรับปรุงแนวคิดประชาธิปไตยให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่แท้จริง ซึ่งแนวคิดที่เหมาะสมจะนำมาใช้ก็คือ การนำเอาหลักธรรมทางศาสนาพุทธมาผสมผสานกับการปกครองแบบประชาธิปไตยในรูปแบบของ “ธัมมิกประชาธิปไตย” ที่เน้นการปกครองโดยธรรม และเน้นที่ประโยชน์ของมหาชนเป็นหลักนั่นเอง

คำสำคัญ ประชาธิปไตย, พุทธรัฐ

*ที่ปรึกษาคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ

บทนำ

ในสังคมโลกยุคปัจจุบัน ประเทศต่างๆ ล้วนแต่มีลักษณะของการปกครองที่เป็นระบบชัดเจน เพียงแต่อาจจะเป็นระบบการปกครองที่มีความแตกต่างกันไปบ้างตามแต่ ประวัติศาสตร์ ลักษณะของ ประชากร และบริบทของแต่ละประเทศ โดยระบบการเมืองการปกครองที่มีความเด่นชัดที่สุดในปัจจุบันมี 2 ระบบ คือ ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย(Democracy) คือ การปกครองที่อำนาจมาจาก ประชาชนเป็นหลัก และระบบการปกครองแบบเผด็จการ (Dictatorship) ที่อำนาจอยู่ที่ผู้ปกครองเป็น หลัก

โดยในส่วนของระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น เป็นระบบการปกครองที่มีต้นกำเนิดมา จากสังคมของชาวตะวันตก และมีพัฒนาการจากอดีตจนถึงปัจจุบันแตกแขนงออกเป็นหลายรูปแบบ จนกระทั่งถูกนำมาเผยแพร่ไปยังภูมิภาคอื่นๆ ของโลกพร้อมกับลัทธิล่าอาณานิคม ซึ่งก็รวมถึงประเทศไทย ด้วย แต่เนื่องจากการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้นมีลักษณะพื้นฐานสำคัญมาจากบริบทสังคมตะวันตก จึงค่อนข้างมีความแตกต่างจากระบบการปกครอง และบริบททางสังคมดั้งเดิมของสังคมไทยอยู่พอสมควร ดังนั้นเมื่อนำมาใช้ในสังคมไทย จึงมักจะประสบปัญหาต่างๆ ทั้งทางด้านสังคม การเมือง และกฎหมาย ดังนั้นการศึกษาถึงลักษณะที่เหมาะสมของการนำเอาการปกครองแบบประชาธิปไตยมาปรับใช้กับบริบท ทางสังคมของประเทศไทย โดยเฉพาะการนำแนวคิดทางพุทธศาสนา ซึ่งถือเป็นศาสนาหลักสำคัญของศาสนา หนึ่งในประเทศไทยมาพิจารณาประกอบ ก็น่าจะเป็นการแก้ไขปัญหาต่างๆ และสามารถนำมาพัฒนาการ ปกครองแบบประชาธิปไตย ให้มีความเหมาะสมตามบริบทของสังคมไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

พัฒนาการทางแนวคิดของการปกครองแบบประชาธิปไตยในสังคมตะวันตก

คำว่า “ประชาธิปไตย” ในภาษาไทย ตรงกับคำในภาษาอังกฤษ คือ Democracy ที่มีรากศัพท์มา จากภาษากรีกโบราณ อีกต่อหนึ่ง คือ คำว่า “demos kratos” ที่แปลแบบตรงตัวว่า “การปกครองโดย ประชาชน” โดยการปกครองในลักษณะนี้ปรากฏขึ้นในสมัยอาณาจักรกรีก เป็นการปกครองที่มี ลักษณะเฉพาะของสังคมกรีกที่สร้างระบบการปกครองนี้ขึ้นก็เพื่อให้ชนชาติของตนนั้นมีวัฒนธรรมการ ปกครองที่มีลักษณะเฉพาะและสูงส่งกว่าชนเผ่าอื่นๆ ที่ในขณะนั้นนิยมการปกครองโดยกษัตริย์ หรือโดย ชนชั้นนำ ในยุคสมัยเดียวกันนั้น และที่สำคัญคือชนชาติกรีกมิได้มีเจตนาที่จะเผยแพร่การปกครองลักษณะ นี้แต่อย่างใด อีกทั้งนักปรัชญาบางท่านก็ไม่ได้มีความชื่นชอบในการปกครองลักษณะนี้ เช่น เพลโต ที่มี ความเห็นว่าการปกครองแบบนี้เป็นการปกครองที่ให้ doxa (ความคิดเห็น) ปกครอง philosophia (ความรู้) หรือแม้กระทั่ง อริสโตเติล ซึ่งเป็นนักปรัชญาที่สนับสนุนประชาธิปไตยก็ยังคงมีความเห็นว่

ประชาธิปไตยเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นแต่ยังไม่เพียงพอสำหรับระบบการปกครองที่ดี¹ โดยสังเกตได้จากการปกครองลักษณะนี้จะมีลักษณะเฉพาะตัวที่สำคัญประการหนึ่งคือการใช้ “การเลือกตั้ง” เพื่อสรรหาผู้แทนจากประชาชนเพื่อเข้ามาปกครองผ่านระบบสภา ซึ่งเหมาะสมกับสังคมกรีกเท่านั้น ส่วนหากจะนำไปใช้เป็นการทั่วไป ควรใช้ “การจับฉลาก” แทนมากกว่า เนื่องจากเห็นว่า การเลือกตั้ง เป็นการเปิดโอกาสให้แต่เฉพาะชนกลุ่มผู้นำเท่านั้นที่จะสามารถชนะการเลือกตั้งเข้ามาได้ ซึ่งตัวแทนเหล่านี้ก็มักจะไม่นำมาซึ่งประชาชน และปล่อยให้อำนาจทางการเมืองขึ้นอยู่กับกรรมการหรือสภา ซึ่งจะมีโอกาสใช้อำนาจได้อย่างฟุ่มเฟือย จนกลายเป็นระบบการปกครองแบบ “ธนาธิปไตย” (plutocracy) หมายถึงการปกครองโดยกลุ่มคนมีเงินมีอำนาจ หรือในศัพท์รัฐศาสตร์สมัยใหม่เรียกว่า “money politics” อันเป็นระบบการปกครองที่สามารถเกิดการคอร์รัปชันได้ง่าย² แต่ถึงกระนั้นการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ใช้การเลือกตั้งเป็นเครื่องมือนั้นก็ถือว่าเป็นการปกครองที่มีอิทธิพลในยุคสมัยต่อมาอย่างต่อเนื่อง

ต่อมาเมื่อถึงยุคโรมันเรื่องอำนาจ พวกโรมันเริ่มต้นการปกครองของตนด้วยระบบ “ราชาธิปไตย” (monarchy) ในช่วงราว 753 – 510 ปี ก่อนคริสตกาล (243 ปี) และมีการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองภายใต้แนวคิดการปกครองโดยประชาชนมาเป็นฐานคิดและเรียกรูปแบบใหม่ว่า “republica” หรือ “สาธารณรัฐ” โดยมีความพยายามจะนำเอาแนวคิดการปกครองโดยประชาชน ด้วยการเลือกตั้งผู้แทน และการก่อตั้งสภาต่างๆ ขึ้นบริหารดังเช่นสังคมกรีก มาใช้ แต่เนื่องจากการเลือกตั้งของโรมันนั้นจะเน้นการให้โอกาสแก่ชนชั้นสูงให้ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งมากกว่าประชาชนธรรมดา³ โดยข้อกล่าวอ้างที่ว่ากลุ่มชนชั้นสูงนั้นเป็นผู้ที่ผลักดันให้มีการปฏิวัติล้มล้างการปกครองระบบกษัตริย์ลงได้ จนมีลักษณะเป็นการปกครองแบบ “อภิชนาธิปไตย” (aristocracy) คือ การปกครองโดยชนกลุ่มน้อย มิใช่เป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยที่เป็นการปกครองโดยประชาชนอย่างแท้จริงแต่อย่างใด ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า แนวคิดของอริสโตเติลดังที่กล่าวมานั้น ไม่ได้เกินเลยจากความเป็นจริงแต่ประการ เพราะในที่สุดแล้ว การปกครองแบบสาธารณรัฐนี้ สามารถนำมาใช้ในการปกครองโรมันได้เพียงแค่ราวสี่ร้อยกว่าปีเท่านั้น เนื่องจากการปกครองแบบสาธารณรัฐแบบโรมันนั้น เป็นการปกครองที่มีลักษณะ “สาธารณรัฐนิยม” ที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากการปกครองแบบประชาธิปไตยของกรีก จนในที่สุดก็ต้องมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบบ “จักรวรรดิ” (empire) ที่ปกครองโดยรูปแบบ “อัตตาธิปไตย” (autocracy) ที่อำนาจสูงสุดอยู่ที่ “จักรพรรดิ” (emperor) แต่เพียงผู้เดียว ต่อไปอีกกว่า

¹ อธิป จิตตฤกษ์, ผู้แปล, **ประชาธิปไตย ความรู้ฉบับพกพา**, โดย เบอร์นาร์ด คริก (กรุงเทพมหานคร: โอเพ่นเวิลด์ส พับลิชชิง เฮาส์, 2559), หน้า 20.

² ชานาญ จันทรเรือง, “ธนาธิปไตย (Plutocracy)” กรุงเทพธุรกิจฉบับประจำวันพุธที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๕๒ [Online] Available: <https://prachatai.com/journal/2009/10/26135>, 2017 (May, 12).

³ ในระบบสังคมโรมัน จะแบ่งกลุ่มประชาชนออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ประชาชนชั้นสูง (Patrician) และประชาชนธรรมดา (Plebian)

1,400 ปี จนกระทั่งอาณาจักรล่มสลายลงอย่างเบ็ดเสร็จด้วยการยึดครองของอาณาจักรออตโตมันในราวปี ค.ศ.1453

โดยในช่วงประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 4 -15 ซึ่งเป็นช่วงรอยต่อของการเสื่อมอำนาจของอาณาจักรโรมันนั้นเรียกว่า “ยุคกลาง” (Middle Ages) เป็นช่วงที่การพัฒนาต่างๆ ได้หยุดลง เจ้าผู้ครองแต่ละเมืองก็ตั้งตัวเป็นใหญ่ ทำให้ประชาชนในยุโรปต่างไม่มีที่พึ่ง จึงก่อให้เกิดระบบการปกครองแบบใหม่ขึ้นในยุโรปคือ ระบบ“ศักดินา” (Feudalism) ที่เป็นระบบการปกครองที่มีพื้นฐานมาจากข้อตกลงระหว่างกลุ่มขุนนางสองกลุ่ม คือ ขุนนาง (Lord) ซึ่งเป็นขุนนางผู้ทรงอำนาจและเป็นเจ้าของที่ดิน อนุญาตให้ขุนนางชั้นผู้น้อย ซึ่งเรียกข้าราชการ ใช้ที่ดินหลายส่วน ซึ่งที่ดินเหล่านี้ถูกเรียกว่า ศักดินา โดยข้าราชการบางพวกเป็นนักรบ เรียกกันว่า อัศวิน ซึ่งระบบนี้จะมีโครงสร้าง ที่กษัตริย์เป็นผู้ปกครองสูงสุด ต่อมาก็เป็นเจ้าของที่ดินที่มั่งคั่งและสมาชิกระดับสูงของคริสตจักร ถัดลงผู้รับใช้พวกเขา คือ อัศวิน ด้านล่างของสังคมคือ ชาวนา ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นข้าแผ่นดิน ข้าแผ่นดินอาศัยและทำงานอยู่บนที่ดินที่เป็นของขุนนางหรือข้าราชการ ข้าแผ่นดิน เหมือนกับข้าราชการ จะดูแลป้องกันขุนนางระดับสูง ซึ่งระบบการปกครองแบบนี้ประชาชนระดับล่างส่วนใหญ่ยอมตกในฐานะลำบาก จึงหันมายึดถือศาสนาคริสต์โรมันคาทอลิกเป็นที่พึ่ง จนทุกอย่างในยุคนี้จะถูกครอบงำโดยศาสนา ทั้งทางการเมือง และกฎหมาย ห้ามกระทำนอกเหนือจากคำสอนของศาสนา ไม่เช่นนั้นจะถูกลงโทษอย่างรุนแรง ตำแหน่งพระสันตะปาปาผู้นำทางศาสนามีความยิ่งใหญ่มากกว่ากษัตริย์แต่ละองค์ในยุโรป ดังนั้นยุคนี้จึงเป็นที่รู้จักกันอีกชื่อว่า “ยุคมืด”

ต่อมาภายหลังจากสงครามครูเสด (สงครามระหว่างคริสต์ศาสนา และอิสลาม ที่เกิดขึ้นในช่วงราวศตวรรษที่ 10-12) สภาพสังคมในยุโรปได้มีการเปลี่ยนแปลงไป คือ มีการเน้นการค้าขายมากขึ้น ประกอบกับชนชั้นขุนนางในระบบศักดินามีความบอบช้ำจากการทำสงครามครูเสด กษัตริย์จึงมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น และหันไปสนับสนุนคนกลุ่มใหม่แทนที่กลุ่มขุนนาง คือ กลุ่มพ่อค้า ซึ่งในบริบทสังคมที่กษัตริย์กลับมามีอำนาจเช่นนี้ การปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) จึงถูกนำกลับมาใช้อีกครั้งในยุโรป

โดยหากพิจารณาจากที่กล่าวมา จะพบว่าการปกครองแบบประชาธิปไตยมิได้เป็นที่นิยมในสังคมยุโรปนับเนื่องจากอาณาจักรโรมันยุคจักรวรรดิต่อเนื่องมาเป็นเวลานานนับพันปี จนถึงช่วงยุค “ฟื้นฟูศิลปวิทยาการ” (Renaissance) คือ ช่วงราว ศตวรรษที่ 14 – 17 ที่ถือว่าเป็นยุคเชื่อมต่อของยุคกลางและสมัยใหม่ ที่เริ่มมีการแสวงหาสิทธิเสรีภาพที่แท้จริงของมนุษย์เพื่อหนีออกจากกรอบที่เคยถูกจำกัดโดยกฎเกณฑ์และข้อบังคับของคริสต์ศาสนา โดยเริ่มมีแนวคิดที่ว่าพระเจ้าไม่ได้เป็นศูนย์กลางของทุกสิ่ง และเน้นหนักในเรื่องของ ปัจเจกนิยม ที่มนุษย์สามารถแสวงหาความสุขให้กับชีวิตบนโลกนี้ได้ โดยไม่ขึ้นอยู่กับพระเจ้า จนมีการปฏิรูปคริสต์ศาสนาด้วยการกำเนิดขึ้นของนิกายโปรเตสแตนต์ มีการคิดค้นเครื่องพิมพ์ขึ้นจนส่งผลทำให้มีการเผยแพร่ความรู้ ข่าวสารต่างๆ ได้ง่ายจนมนุษย์เริ่มใช้สติปัญญาเพื่อแสวงหาความรู้

เพิ่มเติมได้อย่างเต็มที่ มีการผลิตเครื่องจักรไอน้ำ ทำให้อุตสาหกรรมถลุงเหล็กก้าวหน้าไปอย่างมาก และที่สำคัญคือ มีการพัฒนางานวรรณกรรม และแนวความคิดทางการเมืองในหลายมิติ อาทิเช่น

- งานวรรณกรรม เรื่อง “เจ้าผู้ครองนคร” (The prince) ของ นิโคไล มาเคียเวลลี ที่บรรยายถึงศิลปะการปกครองของเจ้านคร

- โทมัส ฮอบ: เชื่อว่ามนุษย์ต้องเชื่อเหตุผลและวิทยาศาสตร์ และสนับสนุนทฤษฎีสัญญาประชาคม แบบสัญญาสวามิภักดิ์ และสนับสนุนการปกครองโดยกษัตริย์

- จอห์น ล็อก: ริเริ่มแนวคิดประชาธิปไตยสมัยใหม่ และสนับสนุนทฤษฎีสัญญาประชาคม แบบที่เชื่อว่าประชาชนเป็นที่มาของอำนาจทางการเมืองและจัดตั้งรัฐบาล

- มองเตสกีเออร์: ริเริ่มแนวคิดการแบ่งอำนาจการปกครองที่ต้องแบ่งออกเป็น 3 ฝ่าย คือ นิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ

- วอลแตร์: มีแนวคิดคัดค้านระบบการปกครองแบบเผด็จการโดยกษัตริย์

- ฌอง ฌาคส์ รูสโซ: มีแนวคิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน

ด้วยปัจจัยหลายประการในช่วงยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการข้างต้น โดยเฉพาะการพัฒนาแนวความคิดทางด้านการเมือง ได้ส่งผลให้แนวคิดการปกครองแบบประชาธิปไตยที่หายไปจากสังคมยุโรป นับพันปีถูกกล้านำมามาใช้อีกครั้งในนครรัฐอิตาลีตามแบบ สาธารณรัฐนิยม ตามรูปแบบเดิมในยุคโรมัน ตามแนวคิดของ นิโคไล มาเคียเวลลี⁴ ที่มองว่าการปกครองที่ดีคือการปกครองแบบสาธารณรัฐ ที่พลเมืองมีความดีพร้อม และจะต้องมีชนชั้นนำซึ่งเป็นคนส่วนน้อยเป็นผู้ปกครองเสมอ และผู้ปกครองนั้นสามารถทำได้ทุกวิถีทางเพื่อความเจริญของรัฐ โดยมีค่านึงถึงศีลธรรมใดๆ เนื่องจากการเมือง และศีลธรรมเป็นสิ่งที่ต้องแยกจากกัน ซึ่งถือเป็นการปกครองในลักษณะที่เกิดขึ้นในอาณาจักรโรมัน ช่วงที่ใช้การปกครองแบบสาธารณรัฐ

ต่อมาการปกครองแบบสาธารณรัฐนิยมแบบโรมันตามแนวคิดของมาเคียเวลลี ในยุโรปได้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงฐานความคิด โดยมีการนำเอาเรื่องของ “สิทธิ” ของประชาชนเข้ามาเป็นฐานคิดสำคัญ โดยเฉพาะในประเทศอังกฤษ ช่วงศตวรรษที่ 17 ที่มีการปฏิวัติอยู่บ่อยครั้งจนกระทั่งได้บทสรุปทางการเมืองว่า กษัตริย์จะต้องอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ โดยมีสภาพเป็นผู้ออกกฎหมาย และรัฐจะต้องคุ้มครองสิทธิพื้นฐานของประชาชน และเรียกแนวคิดการปกครองลักษณะนี้ว่าแนวคิดแบบ “เสรีชน” ซึ่งแนวคิดนี้ได้ส่งผลให้มีการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองที่สำคัญอื่นๆ คือ การปฏิวัติอเมริกา ในปี ค.ศ.1776 และการปฏิวัติฝรั่งเศส ในปี ค.ศ.1789 ตามมา ภายใต้อำนาจ “เสรีภาพ เสมอภาค และภราดรภาพ” แต่ทั้งนี้ การปกครองตามแนวคิดนี้ก็ถือว่ายังไม่ถือเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตย ดังเดิม เนื่องจากแม้ว่าจะเริ่มนำเอา “สิทธิ” ของประชาชนมาเป็นฐานคิด แต่ยังเป็นกำหนดสิทธิของประชาชนบนฐานของชน

⁴ อธิป จิตตฤกษ์, อ้างแล้ว, หน้า 8.

ชั้นในสังคมซึ่งชั้นสูงย่อมมีสิทธิต่างๆ ดีกว่าชนชั้นทั่วไป ผู้ที่ได้รับเลือกเข้ามาในสภาก็จะมีแต่พวกชนชั้นสูงเท่านั้น เนื่องจากถือว่าผู้ที่ควรจะมีสิทธิคือผู้ที่ต้องมีหน้าที่ในสังคมเท่านั้น ซึ่งผลที่ตามมาก็ไม่ต่างจากจากระบบ สาธารณรัฐนิยม แต่อย่างไร

ต่อมาฐานคิดของการปกครองในยุโรปก็มีการเปลี่ยนแปลงอีกครั้ง โดยมีการเพิ่มสิทธิให้แก่ชนชั้นล่าง และใช้ชนชั้นล่างเป็นฐานของอำนาจอธิปไตย ซึ่งเป็นเสมือนการผสมผสานหลักเสรีนิยมอังกฤษ เข้ากับหลักสาธารณรัฐนิยมฝรั่งเศส โดยสิ่งที่ปรากฏชัดเจนที่สุดก็คือการขยายสิทธิให้ประชาชนทุกคนมีสิทธิในการเลือกตั้งได้เท่าๆ กัน จนกลายเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยยุคใหม่ที่มีลักษณะที่สำคัญ คือ⁵

- 1) สนับสนุนการมีส่วนร่วมของปัจเจกชนโดยไม่มีการบังคับ
- 2) ประชาชนต้องภักดีกับประชาธิปไตยโดยที่รัฐจะต้องมอบสิทธิในประโยชน์ที่จับต้องได้ให้ประชาชนในขณะที่ประชาชนจะต้องปฏิบัติตามหน้าที่ให้เหมาะสมกับสิทธิที่ได้รับ
- 3) สนับสนุนให้มีชนชั้นกลางจำนวนมาก เนื่องจากหากความร่ำรวยอยู่ที่คนบางกลุ่มก็จะเป็นภัยคุกคามกระบวนการประชาธิปไตย หรือหากคนส่วนใหญ่มีแต่ความยากจนก็จะเป็นภัยคุกคามต่อสังคม
- 4) เปิดกว้างทางชนชั้น และสามารถมีการเปลี่ยนแปลงชนชั้นได้
- 5) สถาบันของรัฐทุกแห่ง จะต้องมาจากการเลือกตั้งที่ผ่านการโต้เถียงอภิปรายสาธารณะ
- 6) ระบบเศรษฐกิจเป็นแบบทุนนิยม ทั้งทางทฤษฎี และทางปฏิบัติ
- 7) ปัจเจกชนมีสิทธิในการถือครองทรัพย์สิน
- 8) ความสัมพันธ์เชิงมหาชนจะต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติกฎหมายที่ออกโดยสภาผู้แทนเท่านั้น ส่วนความผูกพันเชิงปัจเจกจะอยู่ในรูปแบบของสัญญา ที่มีกฎหมายควบคุมตามสมควร
- 9) รัฐสนับสนุนให้ประชาชนเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้อย่างอิสระ
- 10) สื่อต่างๆ มีสิทธิเสรีภาพอย่างเต็มที่
- 11) ประชาชนจะมีความอดกลั้นทางการเมืองเสมอ เนื่องจากการเมืองเป็นเครื่องมือสำคัญในการไกล่เกลี่ยความขัดแย้ง

ในปัจจุบัน ประเทศต่างๆ ที่ใช้ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยได้มีการพัฒนาลักษณะองค์ประกอบภายในเพื่อให้มีความสอดคล้องกับบริบท หรือพื้นฐานทางสังคมของตน และปรากฏลักษณะของการปกครองแบบประชาธิปไตยในหลายรูปแบบ แต่ที่มักจะเป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ

- แบบเสรีนิยมประชาธิปไตย (Liberal Democracy) เป็นประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน ปฏิบัติการภายใต้หลักการเสรีนิยม คือ การพิทักษ์สิทธิของปัจเจกบุคคลอย่างเท่าเทียมกัน โดยใช้กฎหมาย

⁵ อธิป จิตตฤกษ์, อ้างแล้ว, หน้า 195-204.

เป็นเครื่องมือ และจัดให้มีการเลือกตั้งอย่างเที่ยงตรง เสรี และมีการแข่งขันระหว่างหลายพรรคการเมือง จนกลายเป็นระบบการเมืองที่เป็นที่นิยมมากในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 20

-แบบสังคมนิยมประชาธิปไตย (Social Democracy) เป็นประชาธิปไตย ภายใต้ระบบเศรษฐกิจเพื่อคนส่วนใหญ่ตามแนวทาง “เศรษฐกิจศาสตร์สังคม” (Social-Economy) จะแตกต่างจากการปกครองแบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ตรงที่ เป็นการปฏิรูปทุนนิยมภายในโครงสร้างรัฐและเศรษฐกิจ มีการสร้างรัฐสวัสดิการโดยรัฐเก็บภาษีในอัตราก้าวหน้าเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม อันมีลักษณะเป็นระบบ “เศรษฐกิจผสม” (Mixed Economy) เพราะมีการผสมภาคเอกชนกับภาครัฐภายในกรอบทุนนิยม⁶

ซึ่งจากการที่การปกครองแบบประชาธิปไตยแบ่งได้ออกเป็นหลายประเภทดังกล่าว จึงมักจะมีประเด็นที่ถกเถียงกันตามมว่า “ประเทศใดในโลกที่เป็นประชาธิปไตยที่สุด” จึงได้มีการจัดทำตัวบ่งชี้ ที่เรียกกันว่า “ดัชนีประชาธิปไตย (Democracy Index)” โดย “หน่วยข่าวกรองเศรษฐกิจศาสตร์” (Economist Intelligence Unit: EIU) ซึ่งแบ่งประเทศต่างๆออกเป็น 4 กลุ่ม คือ ประเทศที่มีประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์ (full democracy), ประเทศที่มีประชาธิปไตย แต่ยังมีข้อบกพร่อง (flawed democracy), ประเทศที่มีระบอบการปกครองแบบลูกผสม (hybrid regime) และประเทศที่มีระบอบการปกครองแบบเผด็จการ (authoritarian regime) โดยใช้เกณฑ์วัดจาก 5 ปัจจัย คือ กระบวนการเลือกตั้ง และการมีส่วนร่วมจากหลายฝ่าย เสรีภาพของพลเมือง การดำเนินงานของรัฐบาล การมีส่วนร่วมทางการเมือง และวัฒนธรรมทางการเมือง ซึ่งในปี ค.ศ.2017 ปรากฏข้อมูลว่า⁷

- ประเทศที่มีประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์ ได้แก่ นอร์เวย์ ไอซ์แลนด์ สวีเดน นิวซีแลนด์ เดนมาร์ก แคนาดา และไอร์แลนด์
- ประเทศที่มีประชาธิปไตย แต่ยังมีข้อบกพร่อง ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส สิงคโปร์ เกาหลีใต้ และอินเดีย
- ประเทศที่มีระบอบการปกครองแบบลูกผสม ได้แก่ ไทย ตุรกี เมียนมา และโมร็อกโก

บริบทของการปกครองแบบประชาธิปไตยในสังคมไทย

ในอดีตกาลที่ผ่านมา สังคมไทยจะคุ้นเคยกับการปกครองในรูปแบบ “ราชาธิปไตย” (Monarchy) และ “สมบูรณาญาสิทธิราชย์” (Absolute Monarchy) มาโดยตลอดนับเนื่องจากสมัยสุโขทัย เป็นต้นมา

⁶ศูนย์ประสานงานเยาวชนเพื่อประชาธิปไตย (YPD), แนวทางประชาธิปไตยแบบสังคมนิยม หรือ “สังคมนิยมประชาธิปไตย”(Social-Democracy) [Online] Available: <http://v1.midnightuniv.org/midnighttext/000868.doc>, 2017 (May, 12).

⁷EIU ปรับลดสถานะสหรัฐหลุดอันดับประเทศที่มีประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์, สำนักข่าวอินโฟเควสท์ (IQ) [Online] Available: <http://www.ryt9.com/s/iq37/2590745>, 2017 (May, 12).

แต่เนื่องด้วยการขายอิทธิพลของชาติตะวันตกที่แผ่เข้ามายังทวีปเอเชียรวมถึงไทยด้วย เป็นผลให้อิทธิพลด้านต่างๆ แบบตะวันตก โดยเฉพาะแนวคิดทางการเมืองการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตย ได้เข้ามา มีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงลักษณะการปกครองของสังคมไทยให้เปลี่ยนไปจากเดิมเป็นอย่างมาก

โดยในช่วงแรกของการรับเอาแนวคิดการปกครองแบบประชาธิปไตยเข้ามาในสังคมไทยนั้น ได้มีการถกเถียงกันอย่างกว้างขวางว่าเป็นระบบการปกครองที่มีลักษณะเหมาะสมกับเฉพาะบางเผ่าพันธุ์ เช่น ชาวแองโกล-แซกซอน (อังกฤษ) ซึ่งเป็นชนชาติที่นำเอาการปกครองนี้เข้ามาเผยแพร่ในขณะนั้น และโดยเฉพาะการที่ระบบการปกครองลักษณะนี้จะต้องใช้ “พรรคการเมือง” เป็นส่วนประกอบสำคัญ ซึ่งสามารถเกิดการผูกขาดอำนาจของกลุ่มทุนเจ้าของพรรคจนกลายพระราชทานทางการเมืองขึ้นได้ และจะสามารถปรับใช้กับบริบทสังคมไทยได้หรือไม่ เพราะปัญหาของการเมืองการปกครองนั้นโดยแท้จริงมีได้ ขึ้นอยู่กับระบบ แต่ขึ้นอยู่กับคนที่อยู่ในระบบ ดังนั้นแม้ว่าจะเลือกใช้การปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีการเลือกตั้ง แต่หากผู้ได้รับเลือกตั้งมาไม่ดีบ้านเมืองก็จะมีปัญหาอยู่ ดังที่ปรากฏมาแล้วในประวัติศาสตร์ของอาณาจักรโรมัน⁸

ในที่สุดก็ได้มีการนำเอาแนวคิดการปกครองแบบประชาธิปไตยแบบชาติตะวันตกเข้ามาใช้ในสยามเมื่อปี พ.ศ.2475 แต่ที่น่าสังเกตคือนับแต่นั้นเป็นต้นมา ประเทศไทยเป็นประเทศที่ใช้รัฐธรรมนูญมากที่สุดในโลก คือ จำนวน 19 ฉบับ (นับถึงฉบับปี พ.ศ.2557) ซึ่งการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญในแต่ละครั้งนั้นมักจะมีสาเหตุหลักมาจาก การเมืองในประเทศที่ไม่มีเสถียรภาพมากนัก เนื่องจากผู้นำและสถานการณ์การเมืองมีการเปลี่ยนแปลงอยู่บ่อยครั้ง ประกอบกับประชาชนส่วนมากขาดความรู้ความเข้าใจทางการเมืองที่ชัดเจนจนปรากฏเป็นการปกครองโดยกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง ที่ส่งผลต่อความไม่มั่นคงของนโยบายในการบริหารประเทศ เนื่องจากนโยบายต่างๆ มักจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามพรรคการเมืองที่ได้มีโอกาสเข้ามาทำหน้าที่เป็นรัฐบาล ซึ่งถือว่าขัดกับหลักการพื้นฐานของการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ต้องยึดถือประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก⁹

โดยจากการวิเคราะห์ของผู้เขียน พบว่าสาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งของปัญหาดังที่กล่าวมานั้น มีใช้อยู่ที่ระบบหรือแนวคิดของการปกครอง แต่เป็นกรณีเกี่ยวข้องกับ “คน” ในสังคมเป็นหลัก เนื่องจากหากพิจารณาจากส่วนประกอบพื้นฐานของประชาธิปไตยที่สมบูรณ์นั้น คนในสังคมจะต้องมีลักษณะเป็น “พลเมือง” (Citizen) ที่มีใช่เป็นแค่เพียง “ประชาชน” (People) แม้ว่าจะในสังคมไทยนั้น คำสองคำนี้อาจจะมีความหมายอย่างเดียวกันหรือใช้แทนกันได้¹⁰ แต่ความหมายในเชิงการเมืองนั้น คำสองคำนี้ มี

⁸พระราชบัณฑิตกระบอบประชาธิปไตยในประเทศสยาม [Online] Available: [http:// kingprajadhipokstudy.blogspot.com/2011/10/blog-post_1007.html](http://kingprajadhipokstudy.blogspot.com/2011/10/blog-post_1007.html), 2017 (May, 12).

⁹ธิติวดี หมั่นมี, ประชาธิปไตยไทย: ปัญหาและทางออก [Online] Available: [https:// www.gotoknow.org/posts/582134](https://www.gotoknow.org/posts/582134), 2017 (May, 12).

¹⁰ความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน.

ความแตกต่างกัน โดย ประชาชน หมายถึง คนที่ได้รับอนุญาตให้ตั้งถิ่นฐานในประเทศและมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ส่วน พลเมือง หมายถึง คนที่เป็นกำลังของประเทศที่มีทั้งสิทธิและหน้าที่ในทางกฎหมาย ซึ่งเป็นคำที่เกิดขึ้นครั้งแรกภายหลังการปฏิวัติฝรั่งเศส เมื่อ ปี ค.ศ.1789 คือ คำว่า “citoyen” ที่ถูกนำมาใช้แทนคำว่า “monsier/madame”(คุณผู้ชาย/คุณผู้หญิง) (ในขณะที่ในประเทศอังกฤษจะใช้คำว่า “commoner” ที่แปลว่าสามัญชน) ซึ่งการปกครองแบบประชาธิปไตยตามรูปแบบที่ควรจะเป็นนั้น คนในสังคมจะต้องมีลักษณะเป็น “พลเมือง” คือ คนที่มีคุณภาพ รู้จักหน้าที่ และสิทธิของตนเป็นอย่างดี มิใช่เป็นเพียงแค่ประชาชนธรรมดาทั่วไปเท่านั้น

แต่ทั้งนี้หากจะด่วนสรุปว่าปัญหาของการปกครองแบบประชาธิปไตยในสังคมไทยที่เกิดขึ้นดังที่กล่าวมานั้นมีสาเหตุมาจากการที่คนไทยมีลักษณะเป็นแค่ “ประชาชน” ที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย คงไม่เพียงพอ ทั้งนี้เนื่องจากหากพิจารณาจากพื้นฐานการปกครองตามบริบทสังคมไทยแต่โบราณมา จะพบว่าสังคมไทยจะคุ้นเคยกับคำว่า “ราษฎร” ที่มีรากศัพท์มาจากภาษาสันสกฤต แปลว่า ผู้อยู่ในแคว้น หรือชาวเมือง ที่อยู่ภายใต้บังคับของพระเจ้าแผ่นดิน มากกว่า ซึ่งคำว่าราษฎรนี้มีปรากฏอยู่ในกฎหมายทั้งในสมัยกรุงศรีอยุธยา และกฎหมายตราสามดวงในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ส่วนคำว่า “พลเมือง” นั้นถูกนำมาในช่วงหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เนื่องจากผู้นำคณะราษฎรบางท่านเคยเป็นนักเรียนฝรั่งเศส จึงได้นำเอาคำนี้มาใช้ไว้ในรัฐธรรมนูญที่ประกาศใช้เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475¹¹ ดังนั้นจึงก่อให้เกิดความสับสนให้กับประชาชนในการปรับตัว และการทำความเข้าใจกับ บทบาทของตน ตามแนวคิดการปกครองใหม่ซึ่งมีความแตกต่างจากระบบเดิมอยู่ค่อนข้างมากนั่นเอง

ดังนั้น จึงพอสรุป บริบทของการปกครองแบบประชาธิปไตยของประเทศไทยในปัจจุบันได้ว่า ยังเป็นการปกครองที่ยังมีความสับสนในรูปแบบของการปกครอง เนื่องจากการนำเอาระบบการปกครองแบบสังคมตะวันตก มาใช้กับสังคมไทย ซึ่งมีพื้นฐาน และประวัติศาสตร์ ทางสังคมที่แตกต่างกัน

รูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการปกครองแบบประชาธิปไตยของประเทศไทย

แม้ว่าบริบทของการปกครองแบบประชาธิปไตยของประเทศไทยในปัจจุบันจะค่อนข้างเป็นระบบการปกครองที่ค่อนข้างมีปัญหาสำหรับสังคมไทยมาตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ ปี พ.ศ.2475 แต่สิ่งหนึ่งที่ต้องยอมรับก็คือ การปกครองแบบประชาธิปไตย ถือเป็นการปกครองที่ได้รับความนิยมมากในสังคมโลกปัจจุบัน เนื่องจากเป็นระบบการปกครองที่สามารถคุ้มครอง “สิทธิ” ของประชาชนได้มากกว่าแนวคิดการปกครองแบบอื่น เพียงแต่สิ่งที่ถือเป็น “จุดอ่อน” ของประชาธิปไตย ก็คือ “คุณภาพของคน” ที่อยู่ในสังคม กล่าวคือ แนวคิดที่สำคัญของประชาธิปไตย คือการถือว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน

¹¹วีรพงษ์ รามางกูร, “พลเมือง ราษฎร ปวงชน ประชาชน,” *คอลัมน์คนเดินตรอก: ประชาชาติธุรกิจ*, 6 พ.ค. 2558 [Online]Available:http://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1430887063, 2017 (May, 13).

ประชาชนมีสิทธิในการปกครองประเทศ โดยอาศัยหลักการเสียงข้างมากเป็นฝ่ายจัดตั้งรัฐบาล ซึ่งรัฐบาลดังกล่าวต้องบริหารประเทศ โดยให้สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคแก่ประชาชนโดยยึดหลักกฎหมาย ไม่ใช่ยึดถือตัวบุคคล แต่หากเสียงข้างมากนั้นมาจากประชาชนที่ไม่มีความพร้อมและความเข้าใจเกี่ยวกับการเมือง เศรษฐกิจ ประกอบกับหากผู้นำที่ได้รับเลือกมานั้นขาดคุณธรรมและจริยธรรมทางการเมือง ยึดถือแต่ประโยชน์ของกลุ่มตนซึ่งเป็นเสียงข้างมาก ก็จะกลายเป็นประชาธิปไตยแบบที่เป็นเผด็จการเสียงข้างมาก ซึ่งไม่เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของประชาธิปไตยนั่นเอง ซึ่งจากการศึกษาของผู้เขียนพบว่า อุปสรรคสำคัญของการพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศไทยนั้นมี 4 ส่วน ได้แก่¹²

- 1) ความเคยชินกับค่านิยม “สังคมนิยมอุปถัมภ์”
- 2) อิทธิพลของแนวความคิดเสรีนิยมใหม่ (neo-classical หรือ neo-liberal) ที่เน้นกลไกตลาดเสรีสอดแทรกเข้าไปในนโยบายเศรษฐกิจขององค์กรระหว่างประเทศ อาทิเช่น ธนาคารโลก และ I.M.F. ที่เข้าไปกำกับ และลดบทบาทรัฐ รวมถึงการลดอำนาจสหภาพแรงงาน เพื่อลดค่าแรงและสวัสดิการคนงาน เพื่อสร้างบรรยากาศการลงทุน
- 3) โครงสร้างทางอำนาจผูกขาดโดยชนชั้นนำ ทั้งสถาบันทางการเมืองและเศรษฐกิจ ทำให้โครงสร้างทางสังคมเสียสมดุล อำนาจไปกระจุกตัวเฉพาะกลุ่มประชาชนที่เป็นชนชั้นนำของสังคม และไม่มีพรรคการเมืองทางชนชั้น
- 4) บทบัญญัติกฎหมายจำนวนมาก ล้าหลัง จนกระบวนการยุติธรรมไม่สามารถเป็นที่พึ่งเรื่องความเป็นธรรมได้อย่างแท้จริง

จากข้อมูลต่างๆ ที่ศึกษามาข้างต้น พบว่า ในประเทศไทยนับแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองการปกครองมาเป็นแบบประชาธิปไตย เมื่อ ปี พ.ศ.2475 ก็ประสบปัญหาในทางการเมือง การปกครอง ในหลายรูปแบบมาโดยตลอด แต่หากจะพิจารณาถึงสาเหตุที่แท้จริงแล้วก็จะพบว่ามิได้มาจากรูปแบบของการปกครองโดยตรง แต่มีสาเหตุมาจากการปรับรูปแบบของการปกครองให้มีความเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย ทั้งนี้ก็เนื่องจาก การนำเอาแนวคิดประชาธิปไตยมาแทนที่การปกครองแบบเดิมซึ่งมีฐานคิดที่ค่อนข้างแตกต่างกันพอสมควร การผสมผสานแนวคิดแบบประชาธิปไตยกับบริบทสังคมไทยดั้งเดิม จึงค่อนข้างมีปัญหา โดยเฉพาะประชาธิปไตยในแบบของไทยนั้นยังคงผูกกับชนชั้นและระบบสังคมอุปถัมภ์ และรับเอาอิทธิพลของระบบทุนนิยม ตามแนวคิดประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมมามากเกินไป จึงมีลักษณะของการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ยังมีความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่ชนชั้นบางชนชั้นเท่านั้นที่จะเข้าถึง “สิทธิ” และ “อำนาจการปกครอง” ได้อย่างเต็มที่ และการตรวจสอบการใช้อำนาจของผู้ปกครอง ก็เป็นไปได้ยาก การปกครองจะมีประสิทธิภาพหรือไม่ก็จะขึ้นอยู่กับ “ความสามารถ” และ “คุณธรรม” ส่วนตัวของผู้แทนที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามา จึงกลายเป็น “ประชาธิปไตยที่ไม่สมบูรณ์” นั่นเอง ซึ่งการที่จะ

¹² ศูนย์ประสานงานเยาวชนเพื่อประชาธิปไตย (YPD), อ้างแล้ว.

แก้ปัญหา “ประชาธิปไตยที่ไม่สมบูรณ์” ในสังคมไทยนั้นก็คือ ต้องมีการปรับรูปแบบของลักษณะการปกครองให้สอดคล้องกับบริบทที่แท้จริงของสังคมไทย ซึ่งหากพิจารณาจากรากฐานประวัติศาสตร์ของชาติ ก็พบว่า สังคมไทยเป็นสังคมที่มีพื้นฐานมาจากความเป็นสังคมแบบ “จิตนิยม” ที่รับอิทธิพลของศาสนา โดยเฉพาะศาสนาพุทธเป็นหลัก มาตั้งแต่อดีต ซึ่งลักษณะพิเศษหลักศาสนาพุทธ ก็คือสามารถนำไปปรับใช้ได้กับการปกครองทุกระบบ เนื่องจากเมื่อพุทธปรัชญาถูกหล่อหลอมจนกลายเป็นจิตวิญญาณของระบบการปกครองใดก็ตาม จะส่งผลให้ระบบการปกครองนั้นมีลักษณะเฉพาะที่ชัดเจน คือ ความเป็น “พุทธรัฐ” อาทิเช่น ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์แบบพุทธรัฐ หรือ ระบอบประชาธิปไตยแบบพุทธรัฐ เป็นต้น และโดยหลักแล้วพุทธปรัชญามีได้กำหนดวาระบอบการปกครองใดที่ดีที่สุด กล่าวคือ รัฐจะปกครองระบอบใดก็ตามแต่เจตจำนงของประชาชนในรัฐจะต้องการ แต่ระบอบดังกล่าวจะต้องมีหลักของคุณธรรมหรือจริยธรรม กำกับไว้ด้วยเสมอ ซึ่งเปรียบเทียบได้ว่า พุทธปรัชญาเป็นจิตวิญญาณ ส่วนระบอบการปกครองเป็นร่างกาย ซึ่งจิตวิญญาณ กับร่างกาย จะต้องทำงานประสานกันให้มีความสมดุล การพัฒนารัฐจึงจะสามารถเป็นไปได้อย่างเหมาะสม¹³

ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าการที่จะแก้ปัญหา “ประชาธิปไตยที่ไม่สมบูรณ์” ของประเทศไทยในปัจจุบันได้ ก็คือการนำแนวคิด “พุทธรัฐ” มาปรับให้เป็นการปกครองในรูปแบบ “ระบอบประชาธิปไตยแบบพุทธรัฐ” โดยจะต้องเป็นการยึดถือหลักเกณฑ์ที่สำคัญ คือ

1) หลักอธิปไตย 3 ประการ: หลักอธิปไตย นี้เป็นหลักที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนเกี่ยวกับอธิปไตย หรือความเป็นใหญ่ 3 ประการคือ¹⁴

(1) อัตตาธิปไตย คือ การยึดถือความคิดของตนเองเป็นศูนย์กลาง เป็นที่มาของลัทธิเผด็จการ

(2) โลกาธิปไตย คือ การถือโลกหรือคนหมู่มากเป็นใหญ่แล้วแต่กระแสสังคมจะพาไป ซึ่งหากได้ผู้นำทางสังคมดีก็จะติดตาม แต่ถ้าผู้นำสังคมไม่ดีก็จะไม่ติดตาม

(3) ธรรมาธิปไตย คือ การถือธรรมหรือความถูกต้องเป็นใหญ่ ผู้ที่ดำเนินตามแนวคิดนี้ได้จะต้องประพฤติตนให้อยู่ในทำนองคลองธรรม

ซึ่งหลักอธิปไตยตามทั้ง ข้อ (1) และข้อ (2) นั้น จะต้องใช้ควบคู่กับข้อ (3) เสมอ เพราะ มิเช่นนั้นอาจเกิดการเล็งอำนาจและก่อให้เกิดความเดือดร้อนให้เกิดขึ้นแก่สังคมได้

2) สนับสนุนหลักการปกครองแบบ “ธัมมิกประชาธิปไตย”: แนวคิดการปกครองลักษณะนี้ เป็นแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ¹⁵ ที่เห็นว่าประชาธิปไตยที่แท้จริง คือ การปกครองที่จะต้อง

¹³ เอ.เอส. อุนาคามี, พุทธรัฐ (กรุงเทพมหานคร: สยามมิส พับลิชชิ่ง เฮ้าส์, 2553), หน้า 153-164.

¹⁴ อัตตาธิปไตย : บ่อเกิดแห่งการเล็งอำนาจ, ผู้จัดการ Online 27 กันยายน 2547 [Online] Available:[http:// www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=947000058645](http://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=947000058645), 2017 (May, 13).

ยึดประโยชน์ของประชาชนเป็นใหญ่คือ “ธัมมิกประชาธิปไตย” หรือ แปลว่า “ประชาธิปไตยที่ประกอบด้วยธรรม” นั่นเอง โดยท่านพุทธทาสได้จำแนก “ธรรม” ออกเป็น ธรรมที่เป็นกฎธรรมชาติที่เรียกว่า “กฎอิทัปปัจจยา” คือกฎแห่งการเป็นเหตุปัจจัยอิงอาศัยกันและกันของสรรพสิ่งในธรรมชาติ และธรรมของผู้ปกครองและประชาชน ดังนั้น ธัมมิกประชาธิปไตย จึงหมายถึงการวางระบบการปกครอง ที่ต้องสอดคล้องกับเจตจำนงของสังคมส่วนรวมตามกฎธรรมชาติ และส่งเสริมให้ผู้ปกครองและประชาชนมีศีลธรรมเพื่อป้องกันการใช้ความเห็นแก่ตัวละเมิดผู้อื่น และเน้นประโยชน์สุขส่วนรวมเป็นหลัก ภายใต้อุดมคติที่สำคัญ คือ

(1) การปกครองระบอบประชาธิปไตย เหมาะกับสังคมที่ประชาชนมีสำนึกทางศีลธรรมที่และยึดประโยชน์สุขของประชาชนเป็นใหญ่ ไม่ใช่ความเห็นแก่ตัวทุจริตด้วยวิธีการใดๆ เพื่อเอาประโยชน์ส่วนรวมมาเป็นของตัวเองหรือพรรคพวกของตน แต่ต้องใช้อำนาจอย่างสุจริต เสียสละและปกป้องประโยชน์สุขของ

(2) รากฐานศีลธรรมพุทธอยู่บนฐานของทัศนะที่ว่า ธรรมชาติที่แท้จริงหรือที่เป็น “essence” ของมนุษย์คือความมีศักยภาพที่จะพ้นไปจากกิเลสตัณหา คือ “ความไม่เห็นแก่ตัว” (อโลภะ-ไมโลภ) ความรัก (อโทสะ-ไมโกรธ) ปัญญา (อโมหะ-ไม่หลง) ฉะนั้น การนำเอาหลักศีลธรรมทางศาสนามาใช้กับการปกครองแบบประชาธิปไตย จึงสามารถที่จะพัฒนาศักยภาพของการปกครองแบบนั้น ประโยชน์ส่วนรวม ได้เป็นอย่างดี

(3) ประชาชนในสังคมสามารถ มี “ความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว” ได้ トラบใดที่ไม่ละเมิดผู้อื่น แต่หากละเมิดผู้อื่นก็จะกลายเป็น “ความเห็นแก่ตัว” ดังนั้นการปกครองจะต้องสนับสนุนการดำเนินชีวิตของประชาชน ที่สามารถทำทั้งประโยชน์ส่วนตน (อัตตัตถะ) และประโยชน์เพื่อผู้อื่น (ปรัตตถะ)

(4) ประชาธิปไตยที่เหมาะสม ไม่ควรจะมีลักษณะในเชิงทุนนิยม แต่จะต้องอยู่ในลักษณะแบบ “สังคมนิยม” แต่ไม่ใช่สังคมนิยมแบบคอมมิวนิสต์ แต่เป็น “สังคมนิยม” ภายใต้อุดมคติและธรรมชาติ โดยที่ปรากฏตัวอย่างในอดีตว่า คนรวยในประวัติพุทธศาสนาก็ไม่ได้เป็นชนชั้นนายทุนที่ขูดรีดหรือนำรังเกียจ เช่น อนาถปิณฑิกเศรษฐี นางวิสาขา เป็นต้น¹⁶

จากหลักเกณฑ์ที่กล่าวมาจึงสามารถสรุปได้ว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทยก็คือ “ระบอบประชาธิปไตยแบบพุทธรัฐ” อันมีลักษณะแบบ “ธัมมิกประชาธิปไตย” หรือ

¹⁵ สุรพศ ทวีศักดิ์, ธัมมิกประชาธิปไตยของพุทธทาส [Online] Available: <https://prachatai.com/journal/2012/07/41490>, 2017 (May, 13).

¹⁶ คนอง วังฝายแก้ว, แนวคิดการปกครองตามรูปแบบประชาธิปไตยตามทัศนะพระพุทธศาสนา [Online] Available: <https://www.gotoknow.org/posts/450052>, 2017 (May, 13).

หากจะเปรียบกับรูปแบบในทางสากล ก็คือ ประชาธิปไตยในรูปแบบ “สังคมนิยมประชาธิปไตย” (Social Democracy) ที่เน้นประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก ซึ่งตามทัศนะของพระพุทธศาสนา คือ¹⁷

1) ปชาสุขัง มหุตมัง คือ ประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ต้องคำนึงถึงประโยชน์สุขของประชาชนเป็นสูงสุด

2) มหาชนหิตายะ สุขายะ คือ ประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่มีเป้าหมายเพื่อความ เป็นไปแห่งประโยชน์เกื้อกูลและเพื่อความสงบสุขของมหาชนเป็นที่ตั้ง

โดยทั้งนี้ แนวทางการปรับปรุง และพัฒนาการปกครองประชาธิปไตยในประเทศไทยให้มีลักษณะ ดังที่กล่าวมา ในเบื้องต้นก็คือ จะต้องส่งเสริมการพัฒนา “สถาบันประชาชน” ให้มีความเข้มแข็ง ในทุก รูปแบบ ทั้งองค์กร ทางชนชั้น อาชีพ หรือกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง โดยเฉพาะกลุ่มขบวนการของ ชาวนา ชาวไร่ กรรมกร แรงงานสาขาต่างๆ จะต้องมีการขบวนการที่เข้มแข็ง เพื่ออำนาจในการต่อรอง ผลประโยชน์ของชนชั้น ภายใต้ยุทธศาสตร์ 4 ด้าน ได้แก่¹⁸

ยุทธศาสตร์ที่ 1. จัดตั้งกลุ่มสังคมนิยมเพื่อสร้างความคิด และสร้างอุดมการณ์ทางสังคมนิยม โดยมี วัตถุประสงค์หลักเพื่อเข้าครองความเป็นใหญ่ทางความคิดจากพวกเสรีนิยม จนสามารถปฏิรูปโครงสร้าง ทางสังคมนิยมที่ไม่เป็นธรรมในด้านต่างๆ

ยุทธศาสตร์ที่ 2. ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและความไม่เป็นธรรมทางเศรษฐกิจ และกระจาย รายได้และโภคทรัพย์อย่างเป็นธรรม

ยุทธศาสตร์ที่ 3. รัฐต้องมีหน้าที่ในการจัดรัฐสวัสดิการ ระบบประกันสังคมที่มีคุณภาพ และ กระจายโอกาสทางการศึกษาให้อย่างทั่วถึง รวมถึงประกันแรงงานทั้งในและนอกระบบ

ยุทธศาสตร์ที่ 4. ดำเนินการเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และธรรมชาติให้มีความสมดุล

บทสรุป

ประชาธิปไตย เป็นระบบการปกครองที่ถูกนำมาใช้ในประเทศไทยผ่านการปฏิวัติครั้งสำคัญเมื่อ ปี พ.ศ.2475 แต่เนื่องจากที่การปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งมีแนวคิดพื้นฐานมาจากการพัฒนาของสังคม ชาวตะวันตก ที่แตกต่างกันจากระบบการปกครอง และบริบททางสังคมไทยดั้งเดิมอยู่ค่อนข้างมาก ดังนั้น นับจากเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน การปกครองแบบประชาธิปไตยในสังคมไทยจึง ปรากฏปัญหาในด้านต่างๆ มากมาย ทั้งทางด้านสังคม การเมือง และกฎหมาย ซึ่งทั้งนี้ เป็นผลมาจาก ความแตกต่างของบริบททางสังคม และการปรับตัวของแนวคิดแบบประชาธิปไตย กับบริบทสังคมไทยที่

¹⁷สงบ เชื้อทอง, รัฐศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์ (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย) [Online] Available: <http://psiba.blogspot.com/2012/12/3.html>, 2017 (May, 13).

¹⁸ศูนย์ประสานงานเยาวชนเพื่อประชาธิปไตย (YPD), อ้างแล้ว.

ยังไม่มี ความลงตัวนัก ในการแก้ปัญหาดังกล่าวจึงต้องแสวงหาแนวทางของการปรับใช้หลักประชาธิปไตย ให้มีความสอดคล้องกับบริบทสังคมไทยเพื่อที่จะสามารถดึงศักยภาพที่แท้จริง โดยเฉพาะเรื่องของการคุ้มครองสิทธิของประชาชนที่ถือเป็นหัวใจหลักสำคัญของการปกครองแบบประชาธิปไตย มาใช้กับสังคมไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

ดังนั้นจากการศึกษาของผู้เขียนก็พบว่า สังคมไทยนับแต่อดีตกาล เป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับหลักศาสนา โดยเฉพาะศาสนาพุทธ ในลักษณะของการมีอิทธิพลในสังคมหลายด้าน โดยเฉพาะด้านการเมืองที่มีการนำเอาหลักศาสนาพุทธเข้าไปเป็นหลักในการกำหนดหลักเกณฑ์การปกครองมาโดยตลอด จนมีลักษณะเป็นพุทธรัฐที่เน้นการปกครองด้วยหลักธรรมทางศาสนานั้นเอง ดังนั้นการปกครองด้วยแนวคิดแบบประชาธิปไตยในสังคมไทยยุคปัจจุบันก็ควรที่จะมีลักษณะของการผสมผสานหลักธรรมทางศาสนาพุทธเข้ามาในลักษณะของการปกครองแบบประชาธิปไตยที่เรียกว่า “ธัมมิกประชาธิปไตย” หรือประชาธิปไตยในรูปแบบ “สังคมนิยมประชาธิปไตย” (Social Democracy) ที่คำนึงถึงประโยชน์สุขของประชาชนเป็นสูงสุด (ปชาสุขัง มหุตมัง) และมีเป้าหมายหลัก คือ ความสงบสุขของมหาชน (มหาชนหิตายะ สุขายะ) นั้นเอง

บรรณานุกรม

หนังสือ

อชิป จิตตฤกษ์. ผู้แปล. **ประชาธิปไตย ความรู้ฉบับพกพา**. โดย เบอ์นาร์ดี คริก. กรุงเทพมหานคร: โอเพ่นเวิลด์ส พับลิชชิ่ง เฮาส์, 2559.

เอส.เอส อนาคตามี. **พุทธรัฐ**. กรุงเทพมหานคร: สยามมิส พับลิชชิ่ง เฮาส์, 2553.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

คนอง ว่างฝายแก้ว. **แนวคิดการปกครองตามรูปแบบประชาธิปไตยตามทัศนะพระพุทธศาสนา** [Online] Available: <https://www.gotoknow.org/posts/450052>, 2017 (May, 13).

ชำนาญ จันทรเรือง. “ธนาธิปไตย (Plutocracy)” **กรุงเทพธุรกิจฉบับประจำวันพุธที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๕๒** [Online] Available: <https://prachatai.com/journal/2009/10/26135>, 2017 (May, 12).

ธิดิวุฒิ หมั่นมี. **ประชาธิปไตยไทย: ปัญหาและทางออก** [Online] Available: <https://www.gotoknow.org/posts/582134>, 2017 (May, 12).

- วีรพงษ์ รามางกูร. “พลเมือง ราษฎร์ ปวงชน ประชาชน” คอลัมน์คนเดินตรอก: ประชาชาติธุรกิจ, 6 พ.ค. 2558 [Online] Available: [http:// www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1430887063](http://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1430887063), 2017 (May, 13).
- ศูนย์ประสานงานเยาวชนเพื่อประชาธิปไตย (YPD). **แนวทางประชาธิปไตยแบบสังคมนิยม หรือ “สังคมนิยม-ประชาธิปไตย” (Social-Democracy)** [Online] Available: <http://v1.midnightuniv.org/midnighttext/000868.doc>, 2017 (May, 12).
- สงบ เชื้อทอง. **รัฐศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์** (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย) [Online] Available: [http:// psiba.blogspot.com/2012/12/3.html](http://psiba.blogspot.com/2012/12/3.html), 2017 (May, 13).
- สุรพศ ทวีศักดิ์. **ธัมมิกประชาธิปไตยของพุทธทาส** [Online] Available: [https:// prachatai.com/journal/2012/07/41490](https://prachatai.com/journal/2012/07/41490), 2017 (May, 13).
- EIU **ปรับลดสถานะสหรัฐหลุดอันดับประเทศที่มีประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์**, สำนักข่าวอินโฟเควสท์ (IQ) [Online] Available: <http://www.ryt9.com/s/iq37/2590745>, 2017 (May, 12).
- พระราชบัณฑิตกระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทย** [Online] Available: [http:// kingprajadhipok study.blogspot.com/2011/10/blog-post_1007.html](http://kingprajadhipokstudy.blogspot.com/2011/10/blog-post_1007.html), 2017 (May, 12).
- อัตตาธิปไตย : บ่อเกิดแห่งการเหลิงอำนาจ**, ผู้จัดการ Online 27 กันยายน 2547 [Online] Available: <http://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=9470000058645>, 2017 (May, 13).